

VREMENSKA OBRADA I ČITANJE

JASMINA IVŠAČ*

Primljeno: siječanj 2005.
Prihvaćeno: veljača 2005.

Izvorni znanstveni rad
UDK: 376.36

Brojni su podaci prema kojima u djece s jezičnim teškoćama, teškoćama i poremećajem čitanja i pisanja postoje problemi u području vremenske obrade (Tallal, 1993., Stein, 1994.). Cilj je rada dobivanje uvida u obilježja vremenske obrade jednostavnih akustičkih i vizualnih podražaja putem tzv. negovornih auditivnih zadataka (non-speech auditory tasks), te njihova odnosa s jezičnim vještinama. Za potrebe ovog istraživanja konstruiran je uređaj kojim se nastojao dobiti uvid u spomenutu obradu. Pretpostavka je da bi dobiveni rezultati mogli poslužiti kao pomoć u dijagnostičkom procesu. Uređajem se procjenjuje vizualna i auditivna obrada zasebno i to na osnovi bilježenja najkraćega vremenskoga razmaka između prezentiranih podražaja kojega ispitanik postiže u prvoj minuti testiranja. Uspjeh na zadacima vizualne i auditivne obrade stavljen je u odnos s varijablama čitanja (brzina čitanja i razumijevanje pročitanoga). Korelacija vizualne i auditivne obrade nije statistički značajna dok je statistički značajna povezanost između varijabli koje se odnose na auditivnu obradu i izvedbu na zadacima koji procjenjuju vještinu čitanja. Niti povezanost između vizualne obrade i vještine čitanja nije statistički značajna. U trenutku kada je čitanje automatizirano (ispitanici su učenici trećih razreda redovne osnovne škole, prosječne dobi 9 godina i 2 mjeseca, N=60) djeca se znatno manje oslanjaju na vizualnu kontrolu, a koriste jezično znanje kao dominantni pristup za čitanje. S obzirom na navedene rezultate moguće je da vremenska obrada u određenome periodu ima presudnu ulogu za uspjeh na zadacima kojima se procjenjuje vještina čitanja. Rašlambom rezultata vremenske obrade i čitanja u djece koja su bila neuspješna u njihovu izvođenju, pokazala se opravdanom sumnja na postojanje poremećaja čitanja u tih ispitanika.

Ključne riječi: *auditivna i vizualna brza vremenska obrada, vještina čitanja, pokazatelji disleksije*

Uvod

Prema podacima pojedinih autora, čak kod polovice djece prepoznate kao onih s posebnim jezičnim teškoćama (PJT) u predškolskom razdoblju se kasnije - u drugom i četvrtom razredu osnovne škole uvrđuju teškoće čitanja i pisanja (Catts i dr., 2002.). Drugim riječima, u trenutku suočavanja sa školskim programom PJT se često odražavaju na uspješnost u svladavanju vještina čitanja i pisanja. Učestalo nadovezivanje poremećaja čitanja i pisanja na PJT ukazuje na svojevrsni kontinuum (Snowling, 2001.). Dio istraživanja polazi od činjenice o postojanju kontinuuma jezičnih teškoća te istovremeno traga za etiologijom PJT i disleksije. Objasnjenje fenomena posebnih jezičnih teškoća (PJT) koji je prisutan u 3-10% djece (Bishop, 1994.) do danas ostaje otvorenim pitanjem i predmetom brojnih istraživanja i rasprava. Poznato je da je riječ o

heterogenoj skupini uredna kognitivna razvoja kod koje se problemi očituju na ekspresivnom i /ili receptivnom segmentu jezika. Postoje različiti pokušaji objašnjenja PJT – od naglašavanja (radno) memorijskih problema, zatim teškoća u planiranju složenih oralno-motornih obrazaca do problema s percepcijom zvuka (Agnew i dr. 2004.).

U teorijama uzroka poremećaja čitanja i pisanja te jezičnih teškoća nerijetko se navode problemi vremenske obrade kao onaj etiološki čimbenik koji je odgovoran za čitav niz simptoma ovih poremećaja. Nedostaci su mogući u fonološkom i/ili vizualnom segmentu, dok neki autori smatraju da ishod brze obrade ne ovisi o modalitetu jer postoji jedinstveni mehanizam odgovoran za ovu sposobnost (Kail i Hall, 1994, Kail, 1997., Habib, 2000.). Oprečnost stavova o postojanju setova ili jedinstvenog mehanizma proizlazi i iz činjenice da je uvid u vremensku

* Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu